

PSIXOLOGIYA ILIMLARI

O'SMIRLARDA DELINKVENT XULQ-ATVOR MOTIVATSIIYASI

D.M.Mo'minova – o'qituvchi

Namangan davlat universiteti

Tayanch so'zlar: xulq-atvor, ongsizlik, asteno-nevrotik, emotsiya, emansipatsiya, poklonoformizm, konform, psixoastenik.

Ключевые слова: поведение, бессознательное состояние, астено-невротик, эмоция, эмансипация, поклоноформизм, конформность, психастеник.

Key words: behavior, unconsciousness, asthenic-neurotic, emotion, emancipation, psychoclonism, conform, psychoasthenic.

„Xalqning aniq maqsad sari harakat qilishi, davlatmand bo'lishi, baxtli bo'lib izzat-hurmat topishi, jahongir bo'lishi yoki zaif bo'lib xorlikka tushishi, baxtsizlik yukini tortishi, e'tibordan qolib o'zgalarga tobe va qul, asir bo'lishi ularning o'z ota-onalaridan bolalikda olgan tarbiyalariga bog'liq“ – degan edi buyuk mutafakkir Abdurauf Fitrat.

Bugungi kunda yoshlar tarbiyasi dolzarb masala hisoblanadi. Taraqqiyotning jadallashuvi natijasida yoshlarga yangi, buyuk imkoniyatlar eshigi ochilmoqda. Shu bilan birga, ularni ilgari ko'rilmagan turli yovuz havf-xatarlarga ham duchor qilmoqda. G'arazli kuchlar sodda, g'o'r bolalarni o'z ota-onasiga, o'z yurtiga qarshi qayrab ularning hayotiga, umriga zomin bo'lmoqda [1].

Zamonaviy kriminologiyada o'smirlar va yoshlar jinoyatchiligiga sabab bo'luvchi ikki yuzga yaqin omillar aniqlangan, „Har qanday jinoyatning ildizini ko'proq inson tarbiyalanayotgan muhitdan izlash kerak“ – deydi tanikli rus adibi F.Dostoevskiy. – Darhaqiqat, bola tarbiyasi bilan shug'ullanuvchi ota-ona bolaning o'rtoqlari tengdoshlari kim, u qayerga boryapti, nima ish bilan shug'ullanayotganligini hammasini nazorat qilib turishi kerak [3].

Mutaxassislar tomonidan o'smirlar jinoyatining asosiy sabablari quyidagicha ko'rsatib o'tilgan:

1. Yashash, o'qish yoki ish joyidagi muhitning salbiy ta'siri.

2. O'qishni tashlab ketgan o'smirlar yoki o'spirinlar.

3. Bo'sh vaqtni to'g'ri taqsimlay olmaslik.

4. O'smirlarning noto'g'ri tarbiyalashga olib keluvchi shart-sharoitlar.

5. Yoshi katta jinoyatchilarning salbiy ta'siri.

6. Zo'ravonlik va noqonuniy harakatlarni ifodalovchi kitoblari va kinofilmlar ta'siri.

7. Bolalar xulq-atvorni nazoratsiz qoldirish.

8. Madaniy hordiq chiqarishni tashkil etishdagi kamchiliklar.

O'smirlar jinoyatining sodir etilishiga ko'ra turlari quyidagicha farqlanadi.

- Jinoyatni oldindan puxta o'ylab sodir etilgan jinoyatlar;

- O'ylamasdan kutilmaganda yuzaga kelgan va fikrlar ta'sirida sodir etilgan jinoyatlar;

- G'arazli niyat bilan;

- Ba'zan kutilmaganda;

- Ba'zan oldindan o'ylab qo'yilgan reja bilan sodir etilishi mumkin [2].

Jinoyat sodir etishga undovchi motivlar haqida so'z ketganda uni tasodifiy holatlarining yig'indisi deb qarash to'g'ri emas.

Ko'p hollarda o'smir shunday sharoitlarni o'ziga qidirib topadi. Olimlarning firicha jinoiy harakatlar ikki turdagi turtki motivlar tufayli sodir bo'lishi mumkin. Ular kishining ehtiyoj va his-tuyg'ularidadir.

Ye.I.Kulchiskayaning fikricha o'smirlar huquqbuzarligining psixologik motivlari tarkibida emotsiyalar-33,4% dunyoqarash va tasavvurlari -23,4%, ehtiyojlar - 26,4%, qiziqishlar - 17% ni tashkil etadi [3].

Bundan ko'rinib turibdiki jinoyatga undovchi motivlar orasida emotsiyalar „hissiyot“ yetakchi o'rinlarini egallaydi. Shaxs jinoyat sodir etayotganida uning ichki

psixofiziologik holatlari muhim rol o'ynaydi. Unda ichki va tashqi tormozlanish mavjud. Jinoyat sodir etilayotganda bizdagi emotsiyalar qo'zg'alish holatiga keladi. Ya'ni butun his-tuyg'ularimiz ongsizlik holatiga o'tib ketadi. Jinoyatning kelib chiqishida bir nechta sabablar motivlar paydo bo'ladi. Inson qanchalik tarbiyalangan bo'lsa emotsiyalarini boshqara oladi. Lekin ayrim hollarda chegaradan chiqib ketish, ya'ni ongsizlik holatiga o'tib ketish paytlari ham bo'ladi. Xalqimizda „Jahl kelsa aql qochadi“ deb bekorga aytilmagan.

Hissiyotlarning 100 dan ortiq turi mavjud bo'lib ulardan 30 tasini bevosita jinoiy harakatlarning sodir etilishida kuzatish mumkin. Sud amaliyotida ham jinoiy xulq motivlari orasida his-tuyg'ular katta o'rinni egallaydi.

Ehtiyojlar ham jinoiy xulq-atvoriga undovchi motiv sifatida namoyon bo'ladi. O'smirlarda ko'proq tabiiy ehtiyojlarini qondirish ustunlik qiladi. O'smirlik davrida o'zga jinsga bo'lgan mayning paydo bo'ladi. Ba'zan jinsiy ehtiyoj ham o'smirning jinoyat sodir etishiga sabab bo'lishi. Har qanday o'smirning qarashi va tasavvurlari uning dunyoqarashini tashkil etadi. „Hayotdan lazzatlanib qol“, „Ahmoqlar ishlashni yoqtiradilar“ bu qabiladagi qarashlar o'smir tasavvurida ustunlik qiladi. Ideallar ham o'smir hayotida katta o'rinni egallaydi. Ideal ta'sirida o'smirlar jinoyat olamiga kirib qolishadi.

O'smirlar qiziqishlari ham beqaror va turli-tuman bo'lib, ularni moddiy va ma'naviy turga ajratishadi. Moddiy qiziqish shirinliklarga, ichishga chekishga va kiyim-kechakka bo'lgan qiziqish. Ma'naviy qiziqish ham boshqa qiziqishlar kabi yuqori faollik bilan izohlanadiki, ya'ni o'smir ularni tezroq qondirishga intiladi. Bu turdagi motivlar o'smirning jinoyatchi degan nomni olishiga sabab bo'ladi.

O'smirlar deviant xulq-atvorining ko'plab determinantalari orasida eng muhimlaridan biri shaxsning patoxarakterologik rivojlanishi va xarakter aktsentuatsiyasidir.

A.Lichko va L.Rubinalarning aniqlashicha, psixonevrologik dispanserlarda ro'yxatga olingan 78 foiz o'smirlar voyaga yetmagan bolalar ishlari bo'yicha inspeksiya ham ro'yxatda turadi. Shu bois xarakter aktsentuatsiyasini erta tashhis qilish amaliy psixolog ishida juda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Xarakter aktsentuatsiyasi - bu ba'zi xarakter xususiyatlarining o'ta kuchayib ketishi va, oqibatda, ayrim turdagi psixogen omillar ta'siriga berilishning ortishi va, aksincha, boshqa ba'zi omillar ta'sirida beriluvchanlikning susayishidir. O'smirlik davrida xarakter aktsentuatsiyasi xususiyatlari ayniqsa kuchayib, tashqi tomondan psixopatiyani eslatib yuboradi. Bordi-yu, o'smirni qurshab turgan ijtimoiy voqelikda aktsentuatsiya tufayli paydo bo'lgan, A.E.Lichko so'zlari bilan aytganda, „qarshiligi eng o'z bo'lgan joyga yo'naltirilgan“ psixogen omillar bo'lsa, ijtimoiy moslashuvchanlikning buzilishi va shaxsning tegishli psixopatik tipga muvofiq shakllanishi kuzatiladi [5].

O'smirning xarakter aktsentuatsiyasi tipini aniqlash katta amaliy ahamiyatga ega. Aniqlangan tip xarakterdagi zaif nuqtalarni ko'rsatadi, bu esa moslashuvchanlikning buzilishiga qanday omillar sababchi bo'lishi mumkinligini oldindan ko'ra bilish imkoniyatini beradi. Bularning

barchasi psixoprofilaktika ishi uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

1970 yilda A.E.Lichko tomonidan o'smirlar uchun mo'ljallangan patoxarakterologik so'rovnoma ishlab chiqilgan va sinovdan o'tkazilgan. So'rovnoma o'smirlar yoshida psixopatiya, psixopatik rivojlanish hamda xarakter aktsentuatsiyasida kuzatiladigan xarakter tiplarini aniqlashga mo'ljallangan. Hozirgi ko'rinishda PTS (patoxarakterologik tashhis so'rovnoma) psixopatiya tashhisini qo'yishda yordamchi vosita bo'lib xizmat qil olmaydi.

Gipertim tip. Asosiy belgilari - deyarli hamma vaqt juda yaxshi kayfiyat, gohi - gohida jahl, tajovuz, ta'sirlanish bilan almashinishi mumkin. Nafaqat tengdoshlari davrasiga oshiqadi, balki u yerda liderlikka intiladi. Hamma vaqt «hayot qaynayotgan» joyga oshiqadi. Qiziqishlari, reaksiyasi boy va xilma-xil, asosiysi - doimiy xobbisi yo'q. Odatda, o'z kelajagiga, hatto bu'nga asos yetarli bo'lmasa-da, ishonch bilan qaraydi. Muvaffaqiyatsizliklar keskin affektiv reaksiyaga sabab bo'lishi mumkin, biroq izdan chiqara olmaydi.

Tsikloid tip. Bolaligida gipertimlardan farq qilmaydi, biroq pubertat yoshga kelib, dastlabki subdepressiv bosqichi yuzaga keladi. Avval osongina uddalangan ishlar endi katta sa'y - harakatlar talab etadi, tengdoshlari davrasidan chetlanish va h.k. Kayfiyatga mos tarzda hamma narsa pessimistik bo'yoqqa ega bo'ladi. Mayda ko'ngilsizlik va omadsizliklar ish qobiliyati pasayishi natijasi bo'lib, juda og'ir kechadi. Tanbehlariga ba'zida qo'pollik hatto jahl bilan javob bersa-da, ko'nglida yanada tushkunlikka tushishi mumkin.

Labil tip. Asosiy xususiyati — kayfiyatning o'ta o'zgaruvchanligi. Arzimas sabablarga ko'ra kayfiyati tez va keskin o'zgaradi. Maqtoqlar, rag'batlardan samimiy quvonadi. Ko'ngilsizlik yo'qotishlar keskin affektiv reaksiyalarga sabab bo'lishi mumkin.

Sensitiv tip. Sho'xliklarni yoqtirmaydi, bolalarning katta davralaridan o'zini chetga oladi, umuman notanish odamlar bilan muloqotga kirishi qiyin. Biroq bu shizoidlarga xos autistik moyilliklar emas. Ular anchagina muloqotli. Tengdoshlariga kichiklar bilan o'yinni taklif etadi, yaqinlariga bog'lanib qoladi. Maktab dastlab xavotirga soladi, keyin ko'nikib qolgach, boshqa jamoaga istamaygina kirishadi. Ta'na va notatsiyalar o'smirlar uchun xos norozilikdan ko'ra ko'proq iztirob va hatto alam uyg'otadi. O'zining, ayniqsa irodaviy va axloqiy - etik sohalaridagi ko'plab kamchiliklarini ko'ra biladi.

Shizoid tip. Asosiy belgilari - atrofdagilardan chetlanish, kamgaplik muloqot o'rnatishga qodir emaslik yoki buni istamaslik. Ko'p hollarda o'zining yolg'izligidan qiynaladi va yanada odamovi bo'la boradi. Qiziqishlari, fantaziyalari, manfaatlari dunyosiga kirishga kichik urinishlar ham keskin reaksiyaga sabab bo'ladi. Shizoidlardagi keskin affektiv reaksiyalar ko'pincha immunitiv tipda bo'ladi.

Epileptoid tip: disforiya (hissiy buzilish)ga moyillik va u bilan bog'liq affektiv portlovchanlik. Affektlar nafaqat kuchli, balki davomiy ham. Bunda keskin nafrat - so'kinish, kaltaklash va sh.k. kuzatiladi. Jahl uchun sabab arzimas bo'lishi mumkin, biroq uning manfaatlari kamsitilgan bo'ladi. Sabab tasodifiy bo'lishi mumkin va ko'p holda pichoq suyakka taqalishiga olib keladi.

Isteroid tip. Asosiy xususiyati - haddan ziyod egotsentrizm, diqqat markazida bo'lish, hayratga solish, hurmat, hamdardlikka intilish. Befarqlikdan ko'ra atrofdagilarning noroziligi va nafratini afzal ko'radi. O'zini ko'rsatishni yaxshi ko'radi. Emansipatsiya reaksiyasi namoyishkorona poklonoformizm - qabul qilingan qoida, qarash va me'yorlarni atay (ko'z-ko'z qilib) inkor etish.

Adabiyotlar

1. Karaketov Yu., Usmonaliev M. Jinoyatchilikka qarshi kurashning kriminologik choralari. -T.: "O'zbekiston", 1995. 148-b.

Kuchsiz tomoni - nafsoniyati kamsitilishi, ishonchlar barbod bo'lishi, nufuzi pasayishi bo'lib, affektiv reaksiyalar keltirib chiqara oladi.

Beqaror tip. O'yin-kulgi, bayram, bekorchilikka moyillik kuchliligi. Emotsiyalar beqarorligi, kuchsiz iroda va shu kabilar xosdir.

Asteno-nevrotik tip. Toliquvchanlik, ta'sirchanlik va ipoxondriklikka moyilligi bilan ajralib turadi. Arzimas narsalar uchun atrofdagilardan «alamini oladi».

Psixostenik tip: qat'iyatsizlik, fikrlash, o'z-o'zini tahlil qilishni yaxshi ko'rish, obsessiyalar - qo'rquv, xavotirlarning oson hosil bo'lishi xos.

Konform tip. Narsalarning mavjud tartibini doimo va haddan tashqari passiv qabul qilish. Har qanday vaziyatda ko'pchilikka bo'ysunish, fikrlar qolipli, soddakani. Konservatizm, «amaldagi axloqqa» moyillik. Konformlik notanish odamlardan xavfsirash, hamma qanday qilsa shunday qilish, hammadan qolib ketmaslikka harakat qilish, tanqidsizlik atrofdagilarning hamma gaplarini haqiqat deb bilish, yangilikni yaxshi ko'rmaslik va unga moslasha olmaslik, tashabbussizlik boshqalarga ergashib, noqonuniy ishlarga qo'l urish, odatiy muhitdan ajralganda emansipatsiya reaksiyasining keskinligi, qiziqishlarning to'laligicha muhit bilan belgilanishi, unga beradigan bahoning yomon emasligi.

Xarakter aktsentuatsiyasi tiplari haqidagi ma'lumotning keltirilishiga asosiy sabab shundaki, so'rovnomada ballarga mos keladigan joylarda ushbu tiplarning bosh harflari qo'yilgan: G — gipertim, S — tsikloid, I - labil, A - asteno - nevrotik S — Sensitiv, P — psixostenik Sh — shizoid, E — epileptoid, I — Isteroid, B - beqaror, K - konform [6].

O'smirlar davrida delinkvent xulq-atvor va xarakter aktsentuatsiyasi o'rtasidagi aloqadorlikni aniqlashga qaratilgan tajriba ishimizda A.E.Lichkoning shaxs xarakter aktsentuatsiyasini aniqlashga qaratilgan metodikasidan foydalanildi. Metodika sinaluvchilar guruhida o'tkazilib, natijalar miqdor va sifat jihatidan tahlil qilindi. Miqdoriy tahlil natijalari jadvalda aks ettirildi.

O'smirlarda xarakter aktsentuatsiyasini namoyon bo'lish ko'rsatkichlari

(har bir ko'rsatkich 100% hisobidan olingan)

№	Aktsentuatsiya tiplari	1-guruh	2-guruh
1	Gipertim tip	28%	31%
2	Tsikloid tip	44%	47%
3	Labil tip	36%	33%
4	Sensitiv tip	37%	27%
5	SHizoid tip	42%	39%
6	Epileptoid tip	16%	15%
7	Isteroid tip	19%	14%
8	Beqaror tip	25%	32%
9	Asteno-nevrotik tip	34%	35%
10	Psixastenik tip	41%	38%
11	Konform tip	17%	22%

Jadval hamda diagrammada keltirilgan ma'lumotlarni sifat tahlili shuni ko'rsatadiki, delinkvent xulqqa moyil o'smirlarda xarakter aktsentuatsiyasining tsikloid tipi, ya'ni kayfiyatning tez-tez o'zgarishi, beqaror tip- xulq-atvorni oldindan bashorat qilish imkonining yo'qligi- tez o'zgarishga moyillik, shizoid tip, asteno-nevrotik tiplar boshqa tiplarga nisbatan u yoki bu darajada ustunligi ko'zga tashlanmoqda. Biroq 1-guruh va 2-guruh o'smirlarining shaxsiga xos bo'lgan xarakter aktsentuatsiyasining namoyon bo'lishida juda katta tafovutlar aniqlanmadi. Bu o'smirlar davrida barcha yigit va qizlar uchun muayyan darajada aktsentuatsiya xosligidan dalolat beradi.

2. Kleynberg Yu. A. Psixologiya deviantnogo povedeniya: Ucheb. posobie. Pos.-M.: TTS «Sfera», pri uchastii «Yurayt-M». –M.: 2001.
3. Normurodov G. Voyaga yetmagan qonunbuzar o'smirlarni tarbiyalashda oilaning roli. //Pedagogik mahorat. 2006. №1. 34-36-b.
4. Tulaganova G. K. Jinoiy xulq psixologiyasi. // Pedagogik mahorat . 2005. №1. 23-25-b.
5. Adler, G. Recent psychoanalytic contribution to the understanding and treatment of criminal behaviour. International journal of Offender Therapy and Comperative Criminology 26, 281-7. 1982.
6. Nishonova Z.T. va boshqalar Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya -T.: "Tafakkur bo'stoni" 2011. 284-b.
7. Maklakov A.G.Obshaya psixologiya: uchebnik dlya vuzov. SPb: -Piter: 2008. –P. 583.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada delinkvent xulq-atvorni kuzatish sabablari, xulqning motivlari va unga ta'sir etuvchi omillarning psixologik xususiyatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье представлена информация о причинах преступного поведения, мотивах поведения и психологических характеристиках факторов, влияющих на него.

SUMMARY

This article provides information on the causes of delinquent behavior, the motives of the behavior and psychological characteristics of the factors influencing on it.

KEKSALARDA KUZATILADIGAN DEPRESSIYA YOLG'IZLIKNING OMILI SIFATIDA

T.N.Rustamova – o'qituvchi

Namangan davlat universiteti

Tayanch so'zlar: gerontologiya, ehtiyoj, stress, depressiya, fobiya, altsgeymer, progressive.

Ключевые слова: геронтология, потребность, стресс, депрессия, фобия, болезнь Альцгеймера, прогрессирующая.

Key words: gerontology, needs, stress, depression, phobia, Alzheimer's illness, progressive.

Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) Evropa mintaqaviy byurosi hujjatlarida 60 yoshdan 74 yoshgacha qariyalar, 75 yosh va undan katta yoshdagilar uzoq umr ko'radiganlar hisoblanadi.

Frantsuz psixologi Sharlotta Buler insoniyatni rivojlantirish nazariyasida rivojlanishning beshta bosqichini ajratib ko'rsatgan; oxirgi, beshinchi bosqich 65-70 yoshda boshlanadi. Muallif, bu davrda ko'p odamlar o'zlarining yoshliklarida oldilariga qo'ygan maqsadlariga erishishdan to'xtaydilar, deb hisoblashadi. Ular qolgan kuchlarini bo'sh vaqt o'tkazishga sarflaydilar, so'nggi yillarda tinchgina yashaydilar. Bunda ular o'z hayotlarini mamnunlik yoki umidsizlik bilan ko'rib chiqishadi [10].

Qarish - bu ko'p tarmoqli, doimo rivojlanib boruvchi, vaqt o'tishi bilan ko'payib boruvchi, halokatli jarayon, bu organizmning moslashuvchan qobiliyatining pasayishiga va o'lim ehtimolining oshishiga olib keladi.

Amerikalik psixolog A.Maslou ehtiyojlar va o'zini anglash iyerarxiyasi nazariyasini buyuk insonlarning biografiyasini o'rganish orqali yaratdi. Maslouning so'zlariga ko'ra, inson, xuddi fiziologik ehtiyojlardan - xavfsizlik va o'zini himoya qilish ehtiyojlariga, bu yerda - muhabbat va tan olinishga bo'lgan ehtiyojlarga, yuqori darajadagi - o'z-o'zini hurmat qilish va nihoyat, eng yuqori darajaga - o'zini o'zi anglash ehtiyojlarigacha qadam qo'yadi. Bunday cho'qqiga chiqish uchun har bir davr o'ziga xos balandlikni belgilaydi va alpinistlar toqqa chiqish uchun har xil cho'qqilarni tanlaganlaridek, hayotda har bir inson o'z cho'qqisini tanlaydi. Hamma ham o'z hayotidagi eng yuqori pog'onalarini zabt eta olmaydi, lekin keksalik boshlanadi va siz zinapoyadan pastga tushishingiz kerak. Cho'qqini zabt etganlar baxtli! Shu bilan birga, nafaqa hali pastga tushish uchun signal emas. Ko'tarilayotganda tezlik muhim, pastga tushganda, aksincha, tormozlanish, tushish paytida odam har qadamda qancha uzoqroq tursa, uning pozitsiyasi shunchalik xavfsiz bo'ladi [10].

Depressiya - bu stress, asabiy taranglik, gormonal nomutanosiblik yoki somatik kasalliklar fonida yuzaga keladigan ruhiy kasallik, kayfiyatning keskin pasayishi, befarqlik, vosita faolligining pasayishi va salbiy fikrlashdir.

Qariyalar tiriklik va kuchning pasayishi natijasida ishsiz qoladilar. Jamiyat insonni majburiyatlardan ozod qilishi mumkin, lekin o'ziga nisbatan emas. Bunday holda, xulq-atvorning tashqi ijtimoiy omillari keksa odam uchun fonda

yo'qoladi va uning ichki ehtiyojlari birinchi o'ringa chiqadi.

Aksariyat keksalik yoshidagi ayollar o'zlarini cheksiz uy ishlariga yashirishadi, erkaklar esa umidsiz to'qnashuvga duch keladilar. Yolg'iz guruh birgalikda o'zlarining foydaliligini isbotlashga intilishadi.

Keksalik davridagi depressiya keng tarqalgan muammo hisoblanadi. Nafaqaga chiqqan va ijtimoiy funksiyasini yo'qotgan, moliyaviy ahvoli sezilarli darajada yomonlashgan odamlar, salbiy his-tuyg'ularni boshlaydilar, bu esa o'z navbatida keksalik depressiyasini rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Keksalar, olgan bilimlari va tajribalari tufayli dunyo hamjamiyatining hayotiga salmoqli hissa qo'shmoqdalar. Ammo qarilikda insonning ijtimoiy holati o'zgaradi, mehnat, ijtimoiy faoliyat to'xtaydi yoki cheklanadi. Qiymat yo'nalishlarining o'zgarishi mavjud, hayotning yangi sharoitlariga psixologik, ijtimoiy va kundalik moslashishda qiyinchiliklar paydo bo'ladi. Bularning barchasi jiddiy ijtimoiy va psixologik muammolar bo'lib, natijada keksalik depressiyasi rivojlanadi.

65 yoshdan oshgan odamlarning 15-30 foizida u yoki bu darajadagi tushkunlik alomatlari aniqlanadi. Agar inson talabga ega bo'lsa, u ishlaydi va jamiyat tomonidan zarurligini his qiladi, o'zini o'zi, muammolari, kasalliklari to'g'risida o'ylashga vaqt topolmaydi. U o'zini to'la band va hurmatga loyiq his qiladi. Nafaqaga chiqqanidan qo'ng'iroq to'satdan, butun dunyo to'xtab qolganday: hech qanday joyga borishga hojat yo'q, qaror qilish uchun hech narsa yo'q, ijtimoiy aloqalar soni sezilarli darajada kamayadi.

Agar ilgari odam kuchga to'lgan bo'lsa, endi u yoshga bog'liq o'zgarishlarni, uning progressiv zaifligini anglay boshlaydi va bunga ko'nikish juda qiyin bo'ladi. Keksalar odamlar sog'lig'ida qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular bezovtalanishni, vahima qilishni boshlaydilar. Ular davolanish uchun mablag' yetishmasligidan, yordamga muhtoj va foydasiz bo'lib qolishlaridan xavotirga tushishadi. Bu o'z navbatida, keksalikning ruhiy tushkunligini keltirib chiqaradi.

Depressiya erkaklarga qaraganda ayollarda ko'proq uchraydi. Depressiyaga moyillik ijtimoiy aloqalarni uzatmaydigan, turmush qurmagan va beva ayollarda ko'proq kuzatiladi [8].

Depressiyaga sabab bo'luvchi omillar. Keksalar yoshdagi ruhiy tushkunlikni yengish uchun, uning paydo bo'lishiga